

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף יח

(המשך מעמוד קודם)

הסוגיא ממשיכה לעסוק 'בזיקה' שבין ה'שומרת יבם' (האישה הזקוקה להתייבם) לבין ה'יבם' (אחי בעלה שמת). נחלקו הדעות האם ה'זיקה' נחשבת כקידושין או לא. הגמרא מביאה את דעת רב יהודה החולק על דעת רב הונא אמר רב שראינו לעיל.

ורב יהודה אמר שומרת יבם שמתה: אם מת אחיו ונפלה לפניו אשתו ליבום, ומתה קודם שייבם אותה – אסור לו להתחתן עם אימה שלה, כי נחשב הדבר כאילו הוא מתחתן עם חמותו. מכיון שסובר רב יהודה ש'יש זיקה' והיבמה נחשבת כארוסתו.

ולימא הלכה כדברי האומר 'יש זיקה': שכבר נחלקו בדבר התנאים להלן (דף מא' עמוד א'), ומדוע לא אמר רב הונא בפירוש שהלכה כדעת הסובר שיש זיקה?

הגמרא מתרצת. היה מקום לחשוב שהלכה ש'יש זיקה' דוקא במקרה שיש יבם אחד דהיינו שיש למת רק אח אחד שאז היא ודאי נופלת לפניו ליבום, ולא במקום שיש שני אחים היכולים לייבם שמכיון שלא ברור מי ייבם אותה בסופו של דבר 'אין זיקה' – ולכן אמר רב יהודה את המקרה בסתם 'שומרת יבם שמתה וכו' לומר שבכל מקרה אסור באימה.

והא כי פליגי: אך הרי כל המחלוקת האם יש זיקה או לא היא בשני יבמים, ומדוע לא אמר רבי יהודה הלכה כדברי האומר יש זיקה?

המחלוקת: שני אחים שנפלה לפנייהם יבמה (של אחיהם השלישי שמת) והלך אחד האחים וקידש את אחותה של היבמה, ועכשיו היבמה נופלת לפני אחיו. לדעת רבי יהודה בן בתירא עדיין אסור לאח שקידש את אחותה של היבמה לכנס אותה, מכיון שעדיין יש לו זיקה עם היבמה ונחשב הדבר כאילו הוא מתחתן עם אחות אשתו, עד שיכנס אחיו את היבמה ואז תפקע הזיקה שלו איתה. אבל לדעת רבנן מותר לו להתחתן עם האחיות מכיון שאין זיקה.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

הגמרא מתרצת שהיינו חושבים שאסור ליבם לקדש את אימה של השומרת יבם רק כשהיא בחיים, שאז יש בינו ליבמה זיקת יבום ואסור להתחתן עם אישה וביתה. אבל לאחר מותה של היבמה פקעה הזיקה. ולכן אמר רב יהודה בפירוש 'שומרת יבם שמתה' אסור באימה'. [נטעם הדבר כי הזיקה מחשיבה אותה כמו אשתו, ואדם אסור להתחתן עם חמותו גם לאחר מות אשתו. יש לציין שאמנם יבמה שחלצה או התייבמה לאחד האחים, מותר לאח השני להתחתן עם אימה, מכיון שהקשר של הזיקה הגיע ליעודו והסתיים].

לימא מסייע ליה: לרב יהודה הסובר שיש זיקה: יבמתו הזקוקה ליבום שמתה - מותר באחותה כמו שמותר באחות אשתו שמתה. אבל מדוייק מכאן שאסור באמה - משום שיש זיקה?

מתיב רב הונא בר חייא: לרב יהודה: למדנו במשנתנו שאם עשה האח השני 'מאמר' (=קידושין) ביבמת אחיו הגדול שמת, ומת האח השני בלא בנים, ועכשיו נופלות לפני האח הקטן - שלא היה בעולמו של האח הגדול - היבמה (שהגיעה מהאח הגדול) וצרתה (אשתו של האח השני) ליבום - אסור לו לייבם את היבמה שלא היתה בעולמו וגם את צרתה, אלא שעדיין צרתה צריכה חליצה. [משום שרק מדרבנן היא נחשבת צרת ערוה, כי מדאוריתא מאמר אינו קונה].

רב הונא מדייק שדוקא אם עשה מאמר ביבמה צרתה חולצת, אבל אם לא אינה צריכה אפילו חליצה. והרי אם יש זיקה, גם בלא מאמר תצטרך חליצה?

לאפוקי מבית שמאי: הסוברים שמאמר קונה קנין גמור את היבמה מן התורה, ואם מת האח השני שעשה מאמר - אשתו השניה (צרת היבמה) אינה צריכה חליצה מהאח הקטן כי היא צרת ערוה גמורה. ולכן דיברה המשנה במקרה שעשה מאמר ללמד שבכל אופן צריכה חליצה.

ארבעה אחין: שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו שני האחים בלא בנים, אין שתי האחיות מתייבמות. לכאורה אין סיבה שלא ייבם כל אחד יבמה אחת, אלא אם נאמר ש'יש זיקה' ואם כן נחשב הדבר שלכל אח יש שתי יבמות ואסור לאדם להתחתן עם שתי אחיות, ולכן צריכות שתיהן לחלוץ. אם כן מוכח שסובר רבי מאיר שיש זיקה?

הגמרא מתרצת שהסיבה שהיבמות לא מתייבמות אינה בגלל שיש זיקה, אלא בגלל החשש שמא ייבם האח האחד את אחת היבמות, ולאחר מכן ימות אחיו קודם שהספיק לייבם את השניה. ואז תיפול השניה גם לפני האח החי, ועכשיו אסור לו

לייבם אותה בגלל שהיא אחות אשתו (היבמה הראשונה), ונמצא שהוא ביטל מצות יבום. ולכן עדיף מראש לחלוץ לשתיהן.

הגמרא מקשה: הרי אם אנו סוברים שאין זיקה, מה הבעיה לבטל מצות יבום? שהרי מצינו את דעת רבן גמליאל הסובר שאין זיקה ומותר לבטל מצות יבום.

אם מאנה מאנה: שני אחים נשואים לשתי אחיות אחת גדולה ואחת קטנה. נישואי יתומה קטנה הינם רק מדרבנן, והיא יכולה למאן בהם. כאשר מת האח הנשוי לגדולה בלא בנים, האח הנשוי לקטנה אינו יכול לייבם את היבמה משום שהיא אחות אשתו מדרבנן. לדעת רבי אליעזר מלמדים את הקטנה למאן בבעלה בכדי שיוכל ליבם את אחותה היבמה שהיא מוטלת עליו מדאוריתא. אבל לדעת רבן גמליאל אם אינה רוצה למאן, ימשיך האח לחיות איתה וכשתגדל תהיה אשתו מדאורייתא, ואז אחותה לא תוכל להתייבם.

מבאן שלדעת רבן גמליאל א. אין זיקה ולכן מותר לאח להמשיך לישא את הקטנה. ב. מותר לו לבטל את מצות היבום של הגדולה.

לא, הכי קאמרינן: לא התכונתי להקשות מתנא אחד על חבירו, אלא לומר שאם רבי מאיר חושש אפילו לספק של ביטול מצות יבום (שמא ימות האח השני קודם שיספיק לייבם את האחות), לא מסתבר שרבן גמליאל לא יחשוש לכך אפילו בודאי – כלומר הקושיא היא שלא מסתבר שתהיה מחלוקת כל כך קיצונית ביניהם, ולכן לא יתכן לומר שלדעת רבי מאיר אין זיקה.

הגמרא דוחה: החושש חושש אפילו בספק, ומי שאינו חושש לא חושש כלל.

"ל דאי דרב מאי: כלומר אם היתה זו הוראה של רב – היה קשה לכאורה מדברי רב על דברי רב. שרב הונא בשם רב אמר לעיל שאין זיקה, ואילו רב יוהדה בשם רב יאמר שיש זיקה. אך הרי אין זו קושיא, כי ניתן לומר שזו מחלוקת אמוראים אליבא דרב?

הגמרא מתרצת שאם יש לנו מקור שלדעת שמואל יש זיקה, עדיף לומר שדברי רב יוהדה נאמרו משמו, ולא לומר שדברי רב שנויים במחלוקת אמוראים.

אנו בהדיא מתנינן לה: רב זביד אמר לרב כהנא: אנחנו במפורש שנינו שדברי רב יוהדה נאמרו משמו של שמואל.

וצריכי: את שתי המימרות של שמואל. המימרא 'יש זיקה' (-'שומרת יבם שמתה אסור באמה') מלמדת רק במקרה של יבם אחד שיש זיקה. והמימרא 'הלכה כרבי יהודה בן בתירא' מלמדת אפילו על שני יבמים (כפי שמדובר שם כנ"ל). מאידך רבי יהודה בן בתירא דיבר על מקרה שהיבמה חיה, ואילו המימרא 'יש זיקה' (-'שומרת יבם שמתה) מדברת שיש זיקה גם לאחר מיתה.

משנה: ראובן ושמעון אחים < ראובן נשא את שרה < ראובן מת ללא בנים < שרה נופלת לייבום לפני שמעון < שמעון מייבם את שרה ונושא את רבקה < לראובן ושמעון נולד אח ושמו לוי < שמעון מת ללא בנים < נשותיו של שמעון (= שרה ורבקה) נופלות לייבום לפני לוי. במקרה זה אף אחת לא מתייבמת ולא חולצת, לפי שהראשונה (= שרה) פטורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו (שהרי היא היתה אשת ראובן שלא היה בעולם יחד עם לוי), והשניה (= רבקה) פטורה משום שהיא צרתה של שרה.

אבל אם שמעון לא ייבם את שרה אלא רק עשה בה מאמר ואח"כ מת, הרי שהשניה (= רבקה) חולצת ללוי ולא מתייבמת, לפי שהמאמר קונה את היבמה רק מדרבנן ולכן שרה אינה נחשבת ממש אשתו של שמעון וממילא רבקה אינה ממש צרתה.

ולדעת ר"ש (= ר"ש עוסק במקרה הראשון ששמעון ייבם את שרה) - לוי מייבם או חולץ את מי שירצה והשניה פטורה, שכיון שלוי נולד לאחר ששרה התייבמה הרי ששרה מותרת לו ואינה נחשבת כאשת אחיו שלא היה בעולמו, לפי שלוי נולד כשהיא היתה כבר אשתו של שמעון שהיה בעולמו, וממילא גם צרתה מותרת.

גמרא: אמר רב אושעיא: ר"ש חולק גם על המשנה הקודמת שבתחילת הפרק, וסובר שגם אם לוי נולד לפני שמעון ייבם את שרה מותר לו לייבם את מי שירצה. וההוכחה היא מכך שנכתב בתחילת הפרק משנה יתירה (= המשנה הראשונה לגבי אשת אחיו שלא היה בעולמו, שהיא לכאורה מיותרת), שהרי לשיטת רבנן אין צורך במשנה ההיא, לפי שלשיטתם (= במשנה שלנו) אפילו אם ייבם שמעון ואח"כ נולד לוי (שמצא את שרה כשהיא כבר אשת השני) אסור ללוי לייבם אותה לאחר מיתת שמעון, וא"כ בוודאי שאסור לו לייבם אותה אם הוא נולד לפני שמעון ייבם אותה ונמצא שמצאה כשהיא אשת אחיו שלא היה בעולמו, אלא בהכרח המשנה הראשונה נכתבה כדי להשמיע לנו שגם עליה הוא חולק והוא מתיר, והמשנה שלנו נכתבה כדי להשמיע לנו שאפילו במקרה זה רבנן אוסרים.

קושיא: א"כ איך שייך הדין של 'אשת אחיו שלא היה בעולמו' לשיטת ר"ש?

תירוץ: כשיש רק אח אחד שמת ללא בנים ואח"כ נולד לו אח. **ראובן נשא את שרה < ראובן מת ללא בנים < לראובן נולד אח ושמו שמעון**. במקרה גם לדעת ר"ש שרה אסורה על שמעון מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו.

מקרה נוסף: כשיש שני אחים ואח"כ מת אחד מהם, אח"כ נולד להם אח שלישי, השני לא ייבם את אשת אחיו המת, ולא מת. **ראובן ושמעון אחים < ראובן נשא את שרה < ראובן מת ללא בנים < שרה נופלת לייבום לפני שמעון, שמעון לא ייבם אותה < נולד להם אח ושמו לוי < שמעון לא מת**. במקרה זה גם לדעת ר"ש שרה אסורה על לוי, שהרי שמעון עדיין חי ושרה צריכה להתייבם מכח ראובן שלא היה בעולמו של לוי.

בשלמא יבם ואח"כ נולד וכו': הגמרא מקשה מדוע לר"ש היא מותרת ללוי אפילו במקרה שקודם לוי נולד ורק אח"כ ייבם אותה שמעון, והרי בשלוי נולד הוא מצא אותה כשהיא תחת זיקת ראובן שלא היה בעולמו?

תירוץ: ר"ש סובר שיש לה זיקה לשמעון עוד לפני שהוא ייבם אותה, וזיקה זו מחשיבה אותה כאשתו, וא"כ אף אם לוי נולד לפני ששמעון ייבם אותה הרי זה כאילו שהוא נולד לאחר ששמעון ייבם אותה, וכשלוי נולד הוא כבר מצאה בהיתר כאילו היא כבר תחת שמעון.

רב יוסף מקשה: והרי ר"ש מסתפק (= להלן) לגבי יבמה שיש בה גם זיקה ליבם וגם היבם עשה בה מאמר האם היא נחשבת ככנוסה ליבם או לא, ואיך יתכן שזיקה לבדה כבר מחשיבה אותה ככנוסה ליבם?

מאי היא: רב יוסף מבאר היכן הסתפק בזה ר"ש:

שנינו במשנה לקמן - שלשה אחים הנשואים לשלוש נשים נכריות (= שאינן אחיות), ומת אחד האחים, והאח השני עשה באשתו מאמר ומת, הרי הן חולצות ולא מתייבמות. **ראובן שמעון ולוי אחים < ראובן נשא את שרה, שמעון את רבקה, לוי את רחל < ראובן מת ללא בנים < שרה אשתו של ראובן נופלת לייבום לפני שמעון < שמעון עשה בשרה מאמר < שמעון לא ייבם את שרה ומת ללא בנים < כעת שרה ורבקה נופלות לפני לוי לייבום**. במקרה זה שתיהן פטורות, שכיון ששמעון עשה בשרה מאמר הקונה אותה רק מדרבנו, הרי שיש בה עדיין קצת את זיקת ראובן, ונמצא שהיא נופלת ללוי מחמת ראובן ושמעון, ונאמר "כי יִשְׁבּוּ אֲחִים יִחְדּוּ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וַיֵּבן אֶינן לוֹ

(המשך בדף הבא ↓)

לא תהיה אשת הַמַּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר **יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ** וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה **יְבָמָה**" ומשמע שרק אשה שיש עליה זיקת יבם אחד חייבת בייבום ולא אשה שיש עליה זיקת שני יבמים, ואף רבקה פטורה גזירה שמא יאמרו שאף שתי יבמות הנופלות מאח אחד מתייבמות, אבל הן חייבות בחליצה משום שהמאמר לא קונה מן התורה אלא רק מדרבנן.

ורבי שמעון סובר שמייבם את מי שירצה וחולץ לשניה, לפי שלוי אינו יכול לייבם את שתיהן שמא יש זיקה ושתיהן נשותיו של שמעון, ולייבם אחת ולפטור את השניה גם אינו יכול, שמא אין זיקה ככנוסה ונמצא שהן שתי יבמות הבאות משני בתים ואין אחת נפטרת בייבום חברתה, ומאחר שיש כאן ספק הוא מייבם אחת וחולץ לשניה.